

A Discourse Analysis of Contemporary Persian Story Texts Based on the Theme Factor in Textual Metafunction from Linguistic Perspective: Halliday and Matthiessen's Functional Grammar Approach (2014)

Vol. 16, No. 6, Tome 90
pp. 297-323
January & February
2026

Seyed Abbas Navabi Sohi^{*1} , Ferdows Aghagolzadeh² & , Ahmad Mohseni³

Abstract:

The present article aims to analyze six contemporary short stories based on Halliday and Matthiessen's systemic functional grammar framework (2014). In functional grammar, the message and textual meaning of clauses will not be revealed to the reader without identifying the topical themes and the discourse factors influencing to highlight them. Thus a perfect interpretation of the message will not be obtained. The study answers the question how the thematic structure in clauses helps highlight and convey the author's messages. The study hypothesis is: the thematic structure conveys the author's message by highlighting the topical themes by means of syntactic tools. the study corpus contains six contemporary short stories, comprising 3736 clauses. The descriptive- analytic method were used to analyze all the 3736 clauses based on thematic structure in textual metafunction. The data analysis showed that in unmarked clauses the topical themes were used in their natural place as subjects, mostly being participants to preserve and maintain the topic. However, when there were good discourse reasons such as new events, topic change and certain meaning, mostly preposed adjuncts were used as topical themes in marked declarative clauses. while the process was used as topical theme in imperatives to show the participants social status. Therefore, the readers by using the thematic structure and identifying the topical themes can understand the author's intended textual meaning and his message in unmarked and marked clauses.

Keywords: metafunction; textual; ideational theme; markedness.

Received: 11 June 2022
Received in revised form: 26 October 2022
Accepted: 19 November 2022

¹ Corresponding author, PhD candidate in universal linguistics, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5466-6485>, Email: abbasnavabisohi@gmail.com

² Professor in linguistics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

³ Associate professor in Teaching Language, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7379-8838>

1. Introduction

Achieving a successful communication in language involves writer's organization of the meanings as messages in clauses and texts and reader's identification of them in order to have a perfect interpretation of the messages of the texts. Therefore, one of the concerns of the readers has always been how to uncover the textual and discoursal meanings of the texts especially literary texts. Fortunately, since 1970s functionalism has had significant influence on analyzing literary texts and since 1994 it has been used as an approach in analyzing texts. Based on textual metafunction in functional grammar, thematic systems organize meanings in clauses and texts. Thematic structures have the responsibility of organizing meanings in clauses and topical themes have the responsibility of organizing meanings in clauses and texts so that they convey the intended messages of the clauses. Accordingly, this study aims to analyze the texts of the six Persian short stories based on ideational theme factor in textual metafunction to identify the topical themes and discoursal factors influencing them. To do this, the present paper has been carried out based on ideational theme factor in the framework of Halliday and Matthiessen's functional grammar (2014) and descriptive-analytic method.

Research Question(s)

The research question can be formulated as follows:

1. How does the thematic structure in clauses help highlight and convey the author's messages?

2. Literature Review

There are some studies on ideational themes and a wealth of material on textual and interpersonal ones, for example, Kavusinejad (2002) investigating theme-rheme structure in 1100 declarative clauses from articles and books showed that writers used 393 simple theme and 685 multiple themes in their text for the purpose of cohesion. Kazemi(2009) by investigating theme

structure in scientific and literary genre concluded that theme -rheme structure can be analyzed in three layers: in simple clauses in one layer, in coordinate-non coordinate clauses in two layers and in complex clauses in three layers. Arabzouzani and pahlevannezhad (2014) investigated 100 clauses of Nahj-albalagheh jihad lecture based on the textual metafunction of functional theory and showed that more than 70% of the clauses had multiple themes which led to the cohesion and coherence of the text. Moreover, selection of the same theme in consecutive clauses meant maintenance and progression of the main topic. Besides, marked themes were used to change the framework of the text. Omiyati (2019) investigated different types of mood and themes in 88 clauses of Trump's speech based on Halliday's functional approach. He showed that in one type of classification unmarked themes were used in 44 clauses and marked themes were used in 38 clauses. In another classification, simple themes were used in 57 clauses and multiple themes were used in 25 clauses. He concluded that Trump had to use a lot of material to convey his message. Most of the above researches demonstrated that textual and interpersonal themes were used for the purpose of achieving cohesion and in some cases coherence of the texts. Besides, those studies were mostly structural and formal-based. Nevertheless, the advantages of the present study compared to the above studies are that beside using topical themes instead of textual and interpersonal ones to study the texts for the purpose of conveying the messages, this research is discourse-based and has investigated the discourse factors influencing the use of marked and unmarked topical themes in the six short Persian story texts.

3. Methodology

The corpus of this study consisted of six contemporary short stories from the works of famous Persian writers including “A City Like Paradise” (Daneshvar, 2015), “Three Drops of Blood” (Hedayat, 2002), “Cooking Samanu” (Ale Ahmad, 2004), “My China Doll” (Golshiri, 2015), “Mirror”

(Dolatabadi, 2005), “Two Days” (Vafi, 2018) during 1932-2012. The research was conducted using a descriptive- analytic method. There were 3736 clauses in the stories. Using a data analysis sheet based on Halliday and Matthiessen’s functional grammar (2014) on thematic system, the clauses of the stories were analyzed to identify, sort, tally the ideational themes for frequencies and to calculate the percentage of each variable. The results were then shown in the tables and discussed to find an answer to the question.

4. Results

The findings revealed that the writers used the unmarked clauses in 91% of the cases as a predominant ideational theme and marked clauses in 9% of the cases in the six short Persian stories. The findings also showed that the authors used the participants as predominant topical theme in 90.75% of the cases in declarative clauses, adjuncts and complements as ideational theme other than subjects in 6.75% of the cases and the process in 2.5% of the cases as theme in imperative clauses. This showed that in most cases the writers by highlighting and repeating the participants as topical theme not only preserved and continued the themes but also provided the necessary context to develop and convey their intended messages. In some cases, they also used adjuncts and complements as marked themes to change the topic and to introduce new characters and events to the stories. Still, they used sporadically process themes in imperatives not only to give commands and to recommend but also to show the social status and distance of the characters. All in all, by highlighting the topics as ideational themes, all the messages were revealed by following them through theme-rheme structure and discoursal context in order to have a perfect interpretation of the messages.

دوماهنامه بین‌المللی

د ۱۶، ش ۶ (پیاپی ۹۰)، بهمن و اسفند ۱۴۰۴، صص ۳۲۵-۲۹۷

مقاله پژوهشی

https://lrr.modares.ac.ir/article_7102.html

تحلیل گفتمان متون داستانی فارسی معاصر براساس مؤلفه آغازگری در فرانش متن از منظر زبان‌شناختی: رویکرد دستور نقش‌گرای هلیدی و متیسن (۲۰۱۴)

سید عباس نوابی سهی^{۱*}، فردوس آقاگل‌زاده^۲، احمد محسنی^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. استاد تمام گروه زبان‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۳. دانشیار گروه آموزش زبان انگلیسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۸/۲۸

چکیده

مقاله حاضر بر آن است تا در چارچوب دستور نقش‌گرای هلیدی و متیسن (۲۰۱۴) به تحلیل گفتمان شش داستان فارسی معاصر براساس مؤلفه آغازگر مبتدایی در فرانش متن بپردازد. در این دستور، پیام و معانی متنی بندها بدون شناسایی آغازگرهای مبتدایی و عوامل گفتمانی دخیل در این برجسته‌سازی برای خواننده بر ملا نمی‌شود و خوانش کاملی از پیام حاصل نمی‌گردد. این پژوهش به این پرسش پاسخ می‌دهد که چگونه ساخت آغازگری در بند به برجسته‌سازی و انتقال پیام نویسنده کمک می‌کند. فرضیه پژوهش این است که ساخت آغازگری با برجسته‌سازی پیام با ابزارهای نحوی به انتقال پیام مورد نظر نویسنده مبادرت می‌ورزد. پیکره پژوهش شش داستان کوتاه معاصر مشتمل بر ۳۷۳۶ بند است. تمامی ۳۷۳۶ بند پژوهش با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی براساس ساختار آغازگری در فرانش متن تحلیل شدند. تحلیل‌ها نشان داد که به‌طور معمول برای حفظ و تداوم موضوع از فاعل و عمدتاً از مشارکان در بندهای بی‌نشان خبری به‌عنوان آغازگر مبتدایی برای انتقال پیام استفاده شد. اما هنگامی که دلایل گفتمانی موجهی در کار بود عمدتاً از افزوده‌های پیرامونی پیش‌بیندیده برای معرفی رویدادی تازه، تغییر موضوع، یا معنی خاص در داستان در بندهای نشان‌دار و از فرایند برای نشان دادن جایگاه عاملان سخن در بندهای امری به‌عنوان آغازگرهای مبتدایی استفاده شد. بنابراین، خوانندگان با شناسایی آغازگرهای مبتدایی در ساخت‌های بی‌نشان و نشاندار با استفاده از ساخت آغازگری می‌توانند به پیام و معانی متنی مورد نظر نویسنده دست یابند.

واژه‌های کلیدی: فرانش متن، آغازگر مبتدایی، نشان‌داری.

۱. مقدمه

با ملاحظه سازماندهی زبان در بیان چیزی، گوینده باید یک پیام‌رسان خوب باشد. این بدان معناست که گوینده باید زبانش را خوب مرتب و سازماندهی کند به منظور اینکه شنونده شاید بتواند پیام او را به راحتی درک کند. با وجود این، اگرچه گوینده پیامش را خوب مرتب و سازماندهی می‌کند، بدون شک شنونده در اکثر مواقع پیام را خوب درک نمی‌کند. در نتیجه، این موضوع منتهی به عدم فهم صحیح از پیام می‌شود. علت امر این است که شنونده سعی می‌کند پیام گوینده را براساس صورت‌های زبانی بفهمد و نه با توجه به منظور و مقصود از آن در بافت گفتمانی. بنابراین، همواره یکی از دغدغه‌های خوانندگان دست‌یابی به معانی مورد نظر گوینده یا همان معانی کاربردشناختی، نقشی، و بیش از صورت زبانی مستتر در صورت‌های زبانی به‌خصوص در متون ادبی بوده است. لذا مسئله مورد نظر این پژوهش شناسایی عوامل کلامی برای برجسته‌سازی پیام و دست یافتن به معانی بیش از صورت زبانی خلق‌شده از جانب نویسنده در متون داستانی در چارچوب دستور نقش‌گرایی هلیدی و متیسن (2014) است.

پیکره پژوهش حاضر، شش داستان کوتاه از میان داستان‌نویسان کوتاه معاصر و مشهور در بازه زمانی ۱۳۹۰ - ۱۳۹۰ است. علت انتخاب این بازه زمانی و داستان کوتاه این است که داستان‌نویسی کوتاه در این سده در ایران رشد کرد و به اوج خود رسید و نویسندگان توانستند نظرات خود را کوتاه و کامل در قالب داستان منتقل کنند. این پیکره شامل «سه قطره خون» (صادق هدایت)، «شهری چون بهشت» (سیمین دانشور)، «سمنوپزان» (جلال آل احمد)، «آینه» (محمود دولت‌آبادی)، «عروسک چینی من» (هوشنگ گلشیری) و «دو روز» (فریبا وفی) است که با روش توصیفی — تحلیلی در چارچوب نظریه نظام‌مند نقش‌گرا مورد توصیف و تحلیل قرار می‌گیرد. واحد اصلی توصیف و تحلیل در این جستار بند و ابزار اصلی آن یک نوع تحلیل نامه داده براساس مؤلفه آغازگری^۱ در فرانش متنی شامل سه بخش است: انواع بند (بی‌نشان^۲ و نشان‌دار^۳)، ابزار نحوی نشاننداری (پیش‌ایندسازی^۴، قلب نحوی^۵...) و نوع مبتدایی^۶ (مشارک^۷، فرایند^۸ و افزوده پیرامونی^۹). عملیات آماری انجام‌شده، محاسبه فراوانی و درصد فراوانی هریک از متغیرهای مذکور و نمایش آن‌ها به صورت جدول در بخش بحث و بررسی است. پرسش پژوهش حاضر این است که چگونه ساخت آغازگری در بند، به برجسته‌سازی و انتقال پیام نویسنده کمک می‌کند. فرضیه پژوهش این است که ساخت آغازگری با برجسته‌سازی پیام با ابزارهای نحوی به انتقال پیام مبادرت می‌ورزد که

نشانگر پیام مورد نظر نویسنده و پیام بیش از صورت زبانی است.

۲. پیشینه پژوهش

ازجمله تحقیقات صورت گرفته در ارتباط با پژوهش حاضر به موارد ذیل می‌توان اشاره کرد. کاوسی‌نژاد (۱۳۸۱) با بررسی ساخت مبتدا - خبری در ۱۱۰۰ بند کتب و نشریات مختلف نشان داد که در مجموع، ۳۹۳ مورد مبتدای ساده و ۶۸۶ مورد مبتدای مرکب برای ایجاد انسجام در این متون استفاده شده است. فهیم‌نیا (۱۳۸۹) با بررسی آغازگر در کتاب‌های فارسی چهارم و پنجم ابتدایی و نیز انشاهای ۲۷۳ دانش‌آموز دختر و پسر در این دو پایه نشان داد که آرای مطرح‌شده در دستور نقشگرایی به‌ویژه تقسیمات ارائه‌شده درباره انواع آغازگر در پیکره مورد بررسی قابل انطباق است. کاظمی (۱۳۹۲) با بررسی تطبیقی ماهیت آغازگر در دو گونه علمی و ادبی در زبان فارسی براساس نظریه نقش‌گرای هلیدی نشان داد که ساخت آغازگری - پایان‌بخشی در جملات تا سه سطح تحلیل می‌شود: در بندهای ساده در یک سطح، در بندهای همپایه - ناهمپایه در دو سطح و در بندهای مرکب ناهمپایه در سه سطح. زوزنی و پهلوان‌نژاد (۱۳۹۲) با بررسی ۱۰۰ بند خطبه جهاد نهج‌البلاغه براساس ساخت آغازگری در فرانقش متنی نشان دادند که بیش از ۷۰ درصد بندهای این خطبه با آغازگر مرکب شروع شدند و این انتخاب منتهی به ایجاد پیوستگی در متن شد. به‌علاوه انتخاب آغازگرهای یکسان در چند بند مبین حفظ یا امتداد موضوع بوده است. همین‌طور استفاده از آغازگرهای نشاندار برای تغییر چارچوب متن بوده است. مقداری و یوسفی (۱۴۰۱) به تحلیل انتقادی متون تبلیغاتی مدارس طبیعت در چارچوب دستور نقشگرایی از منظر فرانقش‌های تجربی، بینافردی، و متنی و پرداختند و نشان دادند که این متون انسان را به حفظ و استفاده صحیح از محیط زیست تشویق می‌کند. سراج و همکاران (۱۴۰۱) با بررسی چینه گفتارهای درخواست‌محور به بررسی وجه امری در نقش درخواستی براساس فرانقش بینافردی در بافت کلامی و غیرکلامی پرداختند و نشان دادند که وجه امری درخواستی در چینه متن در گام سوم قرار می‌گیرد و با توجه به عوامل کلامی و غیرکلامی به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم، کوتاه یا طولانی بیان می‌شود. اومیاتی^۱ (۲۰۱۹) با بررسی انواع وجه و آغازگر در سخنرانی ترامپ براساس نظریه هلیدی نشان داد که وی برای انتقال پیامش از میان ۸۴ بند سخنرانی در یک دسته‌بندی در ۴۴ بند از آغازگر بی‌نشان و در ۳۸ بند از آغازگر نشان‌دار در بندهای خبری و در دو بند امری از آغازگر اسناد و در دسته‌بندی دیگر در ۵۷

بند از آغازگر ساده و در ۲۵ بند از آغازگر مرکب استفاده کرده است. وی نتیجه گرفت که براساس فرانش متنی گوینده برای انتقال پیامش به خواننده از مطالب زیادی استفاده کرده است. تحقیقات فوق پیشتر متمرکز بر آغازگرهای متنی و بینافردی، ترتیب قرار گرفتن این دو آغازگر قبل از آغازگر اندیشگانی، آغازگرهای ساده و انواع آغازگر مرکب و انسجام متن است. درواقع، این تحقیقات عمدتاً ساختارمدار و صوری هستند و به انطباق دستور نقشگرایی بر متون زبان فارسی پرداخته‌اند و به معنی و عوامل کلامی کم‌تر توجه داشته‌اند. در ضمن در تحقیق سراج که متن‌محور است به عوامل گفتمانی اشاره دارد که منتهی به انتخاب وجه امری درخواستی از میان انواع وجوه در فرانش بینافردی شده است. نوع‌آوری پژوهش حاضر علاوه بر انتخاب پیکره متفاوت در حجم زیاد و شناسایی انواع آغازگرهای اندیشگانی، در این است که نشان می‌دهد دلایل گفتمانی موجهی برای حرکت یک عنصر تجربی برای برجسته‌سازی و نشاندار کردن بند و خلق معنی بیش از صورت زبانی خاص در انتقال پیام وجود دارد.

۳. چارچوب نظری

از آنجا که از دهه ۱۹۷۰ مکتب نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی تأثیر زیادی بر تحلیل متون ادبی داشته و در تحقیقات فراوانی برای تحلیل نحوه ایجاد معنا یا حس خاص در متون ادبی به‌وسیله زبان به‌کار رفته است (آقاگل‌زاده، ۱۳۹۴، ص. ۲۶۴) و از سال ۱۹۹۴ به بعد به‌عنوان یک رویکرد در تحلیل متون زبانی مورد استفاده قرار گرفته است (Eggins, 2004, p. xiii)، و با توجه به اینکه تلاش بر آن است تا حجم زیادی از ناگفته‌ها شناسایی شود که بخش عمده مطالب انتقال‌یافته را نیز تشکیل می‌دهد (Yule, 1986, p.3)، لذا جهت شناسایی عوامل گفتمانی و معانی نقشی مستتر در بافت گفتمانی در پژوهش حاضر نیز از این رویکرد و روش تحقیق توصیفی — تحلیلی که نوعی تحقیق اکتشافی است (آقاگل‌زاده، ۱۳۹۵، ص. ۴۵) استفاده شده است. در این دستور واژه نظام‌مند به معنی نگاه به زبان به‌عنوان شبکه‌ای از نظام‌ها یا مجموعه‌هایی از انتخاب‌های درهم‌تنیده و واژه نقش‌گرا به معنی، معنی زبان است. واحد مطالعه زبان متن است. متن می‌تواند یک درخواست جزئی یا یک سخنرانی طولانی باشد (Halliday & Matthiessen, 2014, p.27) و بند به عنوان مهم‌ترین سازه تشکیل‌دهنده متن معرفی و بررسی می‌شود (ibid, p. 88). در این رویکرد بافت موقعیتی^{۱۱} بالاترین جایگاه را در نظام زبان دارد. بافت موقعیتی را سه مؤلفه بافتی تشکیل می‌دهند: موضوع سخن^{۱۲}، عاملان سخن^{۱۳}، و

شیوه بیان^{۱۴}. در این دیدگاه، همه زبان‌ها براساس سه فرانقش بنیادی اندیشگانی^{۱۵}، بینافردی^{۱۶} و متنی^{۱۷} یا سطح از معنا سازماندهی می‌شود. در این پژوهش توجه معطوف به فرانقش متنی، یعنی آن سطح از معنی که حاوی یک پیام^{۱۸} و انعکاسی از مؤلفه بافتی شیوه بیان است (دبیرمقدم، ۱۳۹۵، ص. ۳۷). ساختاری که این سطح از معنی را حمل می‌کند ساختار آغازگری^{۱۹} است. در این ساختار پیام از دو بخش آغازگر و پایان بخش تشکیل می‌شود. آغازگرها سه نوع هستند: متنی، بینافردی و مبتدایی. از آنجا که آغازگرهای متنی و بینافردی هیچ تأثیری در معنای تجربی و پیام بند ندارد، برای دستیابی به معانی متنی، در این پژوهش صرفاً آغازگر مبتدایی مورد بررسی قرار می‌گیرد (Halliday, 1985, p. 54). آغازگر مبتدایی اولین گروه یا عبارت برجسته‌شده پیام است که در ساختار تجربی بند نقش یک مشارک، فرایند یا افزوده پیرامونی را دارد و به عنوان نقطه عزیمت و صحنه‌آرای پیام عمل می‌کند و بند را درون بافت موقعیتی‌اش مشخص می‌کند و به آن جهت می‌دهد (Halliday & Matthiessen, 2014, p. 89). همینطور آغازگرهای مبتدایی برای ساخت زاویه معنی مورد نظر می‌توانند استفاده شوند (Forey, 2002) تا خواننده را در شکل‌گیری یک برداشت از پیام هدایت کند. به علاوه آغازگرها از این لحاظ که نویسندگان پیامشان را به گونه‌ای شکل دهند که در درون رویداد زبانی در حال پیشرفت در جای مناسب قرار گیرند اهمیت بسزایی دارند (Thompson, 2014, p. 117). پایان بخش^{۲۰}، در ساخت آغازگری قسمت غیربرجسته و باقیمانده پیام است که در آن آغازگر پرورده می‌شود و پیام با آن کامل می‌شود و بخشی از کل آن اطلاعات تازه‌ای را که بند ارائه می‌کند تشکیل می‌دهد (Cummings, 2003, p. 133).

آغازگرهای مبتدایی به دو صورت بی‌نشان و نشاندار در بند ظاهر می‌شود. به طور معمول برای گسترش متن، از شکل بی‌نشان آغازگر در جای طبیعی‌اش استفاده می‌شود. الگوی معمول در حالت بی‌نشان در بندهای خبری این است که آغازگر با فاعل در ساختار بند ادغام می‌شود. در بند خبری بی‌نشان زیر عنصر تجربی "little Bo pop" به عنوان آغازگر و فاعل جمله انتخاب شده است (Halliday & Matthiessen, 2014, p. 97):

1. Little Bo pop has beaten me.

چنانچه دلیل گفتمانی موجهی وجود داشته باشد، برای حرکت عنصری در بند قبل از فاعل به عنوان آغازگر از ابزارهای نحوی خاصی مانند پیشایندسازی، مبتداسازی، قلب نحوی، ساخت مجهول، اسنادی، شبه اسنادی برای نشاندار کردن آغازگر استفاده می‌شود تا معنی مورد نظر

نویسنده حاصل شود (ibid, p. 91). در بند سوم در مثال زیر نویسنده با حرکت متمم "this responsibility" از طریق قلب نحوی به آغاز بند و نشاندار کردن آن کل مسئولیت دو بند قبلی را خلاصه می‌کند. (ibid, p. 99):

2. We are aware of our responsibility to our critics. We are also aware of our responsibilities to the author. **This responsibility** we accept wholly.

۴. بحث و بررسی

آنچه در این بخش از نظر می‌گذرد توصیف و تحلیل ۳۷۳۶ بند شش متن داستانی یادشده از منظر فرانش متنی براساس تحلیل‌نامه داده جدول شماره یک است. براساس این تحلیل‌نامه مشخص می‌شود چه آغازگرهایی با چه بسامدی در داستان ارائه شده است. میزان بسامد این آغازگرها موضوع سخن داستان و اطلاعات جدید ارائه‌شده درمورد آن‌ها را نشان می‌دهد. بسامد بندهای بی‌نشان مشخص می‌کند بند با چه آغازگرهای برجسته‌شده‌ای برملا می‌شود و تا چه اندازه آغازگر در رویداد ارائه‌شده حفظ و به آن پرداخته می‌شود. بسامد بندهای نشان‌دار و ابزارهای نحوی به‌کار رفته برای نشاندار کردن آن‌ها حکایت از تغییرات در آغازگرها و موضوعات، تنوع در رویدادها یا حتی معرفی شخصیت‌های جدید در داستان و عوامل گفتمانی دیگر را دارد. بسامد هریک از انواع آغازگر مبتدایی جدول یک نشان می‌دهد کدام نوع بیشتر مورد توجه نویسنده بوده است. آمار به‌دست آمده از تحلیل‌نامه جدول ۱ شامل فراوانی، درصد فراوانی و در مواردی میانگین درصد فراوانی هر یک از متغیرهای مذکور است که به صورت جدول‌های جداگانه ۲ تا ۷ به تفکیک هر داستان همراه با تحلیل و در پایان به صورت خلاصه در جدول ۸ همراه با تحلیل کلی در زیر ارائه می‌شود (همین‌طور گفتنی است که درصدهای به‌دست آمده نسبت به پیکره هر داستان و نسبت به کل داستان‌ها تا حد ممکن گرد شده است).

جدول ۱: تحلیل‌نامه داده از منظر فرانقش متنی

Table 1: data sheet from the view point of textual metafunction

ساختار آغازگری بند		نوع بند		ابزار نحوی						نوع مبتدایی		
آغازگر	پایان‌دهنده	نشان	نشانداز	قلب نحوی	پیشاندسازی	مجهول	اسنادی	ثبته اسنادی	سایر	مشارک	فرایند	پیرامون
مادر علی	در آشپزخانه بود	*								*		
سال‌ها پیش	کار خیلی آسان بود.		*		*							*
برو	تو آفتاب	*									*	
جمله آخر را	مریم خانم گفت.		*	*						*		

برای مشخص کردن موضوعات و شخصیت‌های معرفی‌شده و درک درست پیام‌های نهفته در هر یک از شش متن داستانی، آغازگرهای مبتدایی برجسته‌شده منتخب شناسایی، فراوانی آن‌ها شمارش و درصد هریک محاسبه شد و به تفکیک نوع آغازگر شامل مشارک، فرایند و افزوده پیرامونی (زمانی و مکانی) در جدول‌های ۲ تا ۷ در زیر ارائه و تحلیل شدند. در ذیل چند نمونه از بندهای بررسی‌شده ذکر می‌شوند.

۱- مرد کوچکی را طی کرد. سوار اتوبوس خط واحد شد و یکرست رفت به اداره سبیل احوال. (در این بند «مرد» به عنوان آغازگر بی‌نشان مشارک در ۳ بند متوالی به کار رفته است. در اینجا نویسنده با برجسته کردن «مرد» در ۳ بند متوالی صحنه را برای نسبت دادن سه کنش به «مرد» (طی کردن کوچکی، سوار اتوبوس شدن، و یکرست رفتن) فراهم کرده است و نشان می‌دهد که امر مهمی در کار است. این اطلاعات با حفظ آغازگر در بندهای متوالی در پایان بخش‌ها پیام را برای خواننده بر ملا می‌کند («آینه»)).

۲- غروب یک روز، منور خانم و دخترش به خانه ما آمدند. منور خانم کنار مادر علی نشست و یواش چیز می‌گفت و گریه می‌کرد. (در بند ۱ نویسنده با حرکت افزوده پیرامونی زمانی «غروب یک روز» با ابزار نحوی پیش‌اندسازی و نشان‌دار کردن جمله، علاوه بر معرفی این دو شخصیت به داستان، صحبت از یک رویداد تازه می‌کند که با توجه به اطلاعات آمده در پایان بخش مانند کنار مادر

علی نشست، یواش چیزی گفتن و گریه کردن خوشایند نیست. نویسنده با برجسته کردن «منور خانم» به عنوان آغازگر در دو بند بی نشان بعدی، و دادن اطلاعات تازه در بخش پایان بخش پیام را برای خواننده برملا می کند. «شهری چون بهشت»

۳- بعد مادر علی (مادر در جایگاه فرادست) بلند شد و گفت: «علی (فرزند در جایگاه فرودست) دو بز، برو سر حمام، به مهرانگیز بگو زود بیاد». (در این گفتمان مادر علی و علی از جایگاه اجتماعی یکسانی برخوردار نیستند. بنابراین جملات امری با دو آغازگر فرایند «دو بز و برو» در بند امری اول و دوم، در قالب فرمان مستقیم به عنوان آغازگر برجسته شده اند و پیام این است که شنونده چاره ای جز اطاعت ندارد. «شهری چون بهشت»).

۴- نیر گفت: علی، بیا مرده بازی کنیم. (در این گفتمان نیر و علی هردو دخترخاله پسرخاله هستند و از جایگاه اجتماعی یکسانی برخوردارند. بنابراین جمله امری با آغازگر فرایند «بیا» در بند امری در قالب یک پیشنهاد مطرح شده است نه امر مستقیم و پیام این است که شنونده می تواند پیشنهاد را رد کند. «شهری چون بهشت»).

۵- چراغ را خواهر بزرگتر پایین می کشید تا مهرانگیز بیاید (در این بند «چراغ را» با قلب نحوی به عنوان یک آغازگر انتخاب شده است تا اهمیت آن را نشان دهد و پیام این است که بگوید این کاری نیست که انجامش به هرکسی واگذار شود، زیرا ممکن است خطرآفرین باشد. «شهری چون بهشت»).

۶- در این وقت در اتاق باز شد رخساره و مادرش وارد شدند. (در بند اول افزوده پیرامونی «در این وقت» با پیشایندسازی و نشاندارکردن بند به عنوان آغازگر برگزیده شده است و صحنه را برای پیامی تازه یعنی باز شدن در و در بند بعدی معرفی رخساره و مادرش به عنوان شخصیت های جدید در داستان فراهم کرده و پیام این است که خواننده باید خودش را برای اتفاقی تازه آماده کند. «سه قطره خون»).

۷- بایگان عینک از چشم برداشت و گفت «خوب هنوز دیر نشده چون حروف زیادی باقی است. حالا بفرمایید». (در بند بی نشان اول و دوم «بایگان» به عنوان آغازگر بی نشان انتخاب شده و در دو پایان بخش متوالی توضیحاتی در مورد آن داده است و اشاره به نوعی صمیمیت در رفتار بایگان به عنوان آغازگر با شنونده دارد. پیام این است که بایگان در جایگاه فرودست است و نوعی احترام خاص نیز برای شنونده در جایگاه فرادست قائل است. «آینه»).

۸- شناسنامه گم شده بود. (در این بند «شناسنامه» به عنوان آغازگر نشاندار بند مجهول انتخاب

شده است. نویسنده با مجهول‌سازی نشان می‌دهد که اهمیت آغازگر مشارک کنش‌پذیر بیشتر از آغازگر مشارک کنش‌گر است و پیام این است که باید به آن توجه ویژه‌ای داشت. «آینه»).

۹- شب شوهرم اسمم را صدا کرد با آهنگی بسیار نرم. می‌توانم بمانم. (در بند ۱ نویسنده افزوده پیرامونی «شب» را با پیش‌سایندسازی به‌عنوان آغازگر در نظر گرفته است. او با این کار علاوه بر برجسته کردن افزوده پیرامونی «شب»، بند را نیز نشاندار کرده است. دلیل گفتمانی این کار این است که نویسنده می‌خواهد در همان بند یا بند بعدی رویدادی تازه را مطرح کند. پیام این است که خبر مهمی در راه است. آن رویداد و خبر «صدا کردن اسمم با آهنگی بسیار نرم» و «می‌توانم بمانم» است که به زن اهمیت داده شده است.

در ادامه جدول‌های انواع آغازگرهای مبتدایی در شش داستان کوتاه معاصر به همراه تحلیل می‌آید. شهری چون بهشت

جدول ۲: انواع آغازگر مبتدایی در «شهری چون بهشت»

Table 2: types of topical themes in "A city like paradise"

آغازگر	مهرانگیز	علی	مادر علی	افزوده زمانی	دلنواز	نیر	(کاکا) سیاه	منور
فراوانی	۲۵۳	۲۴۵	۱۱۲	۷۰	۶۵	۵۳	۳۹	۳۸
درصد	۲۱/۲۵٪	۲۰/۷۵٪	۹/۵٪	۶٪	۵/۵٪	۴/۵٪	۳/۲۵٪	۳/۲۵٪

بررسی جدول ۲ نشان می‌دهد که بیشترین درصد فراوانی آغازگر مشارک در «شهری چون بهشت» مربوط به آغازگر «مهرانگیز» با ۲۱/۲۵ درصد است. به‌علاوه هفت آغازگر مبتدایی بعدی با بیشترین درصد برجستگی عبارت‌اند از: علی ۲۰/۷۵ درصد، مادر علی ۹/۵ درصد، افزوده زمانی ۶ درصد، دلنواز ۵/۵ درصد، نیر ۴/۵ درصد و (کاکا) سیاه (ها) و منور هریک ۳/۲۵ درصد.

*تحلیل:

آمار جدول فوق نشان داد که این داستان در وهله اول در رابطه با سه آغازگر مشارک اول و در وهله دوم عمدتاً در رابطه با چهار آغازگر مشارک بعدی برجسته شده بود که اکثر آنان را زنان و جوانانی تشکیل می‌دادند که حقوق آن‌ها به نوعی پایمال شده بود. نماینده زنان مهرانگیز کنیز سیاه با ۲۵۳ بار تکرار به‌عنوان آغازگر اول و مادر علی با ۱۱۲ بار تکرار به‌عنوان آغازگر سوم که از خیانت شوهرش رنج می‌برد و نماینده جوانان علی با ۲۴۵ بار تکرار به‌عنوان آغازگر فرزند خانواده‌ای بود که

مشکلات اقتصادی آن‌ها را به زانو درآورده بود. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه به شکل نوشتاری استفاده کرده است تا برش کوتاهی از مشکلات جامعه برای خواننده به تصویر بکشد. به این منظور با انتخاب آغازگرها در سطح محدود و تکرار آن‌ها عمدتاً در بندهای بی‌نشان به اندازه‌ای که بتواند پیام مورد نظرش را در قسمت پایان‌بخش به خواننده منتقل کند ادامه می‌یابد. به علاوه درصد فراوانی سایر مشارکان به غیر از سه مشارک اول این داستان بسیار نزدیک به هم بود و این مطلب حاکی از آن بود که موضوعات و رویدادها و اتفاقات در این داستان از نظر اهمیت در انتقال پیام دارای ارزش نزدیک به هم بودند و درواقع چند موضوع در راستای هم حرکت کردند تا درمجموع موضوع اصلی را پوشش دهند. در ضمن فاصله میان درصد میانگین آغازگرها بیانگر میزان اهمیت آن‌ها در داستان بود. با توجه به جدول فوق، داستان عمدتاً مشکلات زنان را در دستور کار خود داشت. چرخش داستان از یک رویداد به رویداد دیگر بیشتر با استفاده از پیش‌سازهای افزوده‌های زمانی به عنوان آغازگر در بندهای نشاندار صورت گرفت. موضوع سخن درمورد کنیز سیاهی به نام مهرانگیز بود که همانند مادرش دلنواز کنیز بود. آرزوی مادر ملکه شدن در شهر کلکا سیاه‌ها بود، اما عاقبتش، چیزی جز مردن در فقر و دربدری نبود. مهرانگیز بعد از مرگ مادر به عنوان کنیز به خانه دختر ارباب به نام مادر علی رفت. مادر علی از این زن به خاطر سروسری که با شوهرش داشت، دل خوشی نداشت. بنابراین، همیشه بساط دعوا میان مادر علی با این زن و شوهرش برپا بود. منور خاله علی و دخترش نیز رفت‌وآمد زیادی با خانواده علی داشتند. همین ارتباط زیاد باعث دل‌بستگی علی و نیز به یکدیگر شد. اما مرگ زود هنگام پدر و وضعیت بد مالی باعث شد که مادر علی مهرانگیز را از خانه بیرون کند و به خانه منور بفرستد و علی هم به نیز نرسد. نیز با افسر شهربانی که در این داستان نماد خشونت در دوران ستم شاهی است ازدواج کرد و مهرانگیز از خانه منور برای کنیزی به خانه نیز رفت و سرانجام در یک حادثه آتش‌سوزی جان خود را از دست داد. پیام بیش از صورت زبانی این داستان این است که در لابه‌لای وقایع این داستان، شخصیت‌های داستان برای احیای حقوق از دست رفته‌شان به جای یافتن راه‌حل منطقی برای حل مشکلات به راه‌حل‌های غیرمنطقی و نامتعارف مانند جادو، طلسم، خشونت و سایر خرافات روی آوردند که ثمری بجز ناکامی در دست‌یابی به اهداف و آرزوها برای آن‌ها نداشت. برجسته شدن موضوعات داستان با استفاده از آغازگر مبتدایی با توجه به آمار ارائه‌شده و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است.

سه قطره خون

جدول ۳: انواع آغازگر مبتدایی در «سه قطره خون»

Table 3: types of topical themes in "Three Blood Drops"

آغازگر	من (میرزا احمد خان)	نازی	بیماران	افزوده زمان	سیاوش	جفت نازی	گربه	کادر تیمارستان
فراوانی	۹۷	۸۰	۶۵	۵۷	۳۳	۲۶	۲۵	۲۱
درصد	٪۱۸/۵	٪۱۵/۲۵	٪۱۲/۵	٪۱۰/۷۵	٪۶/۲۵	٪۵	٪۴/۷۵	٪۴

بررسی جدول ۳ نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی آغازگر مشارک در داستان «سه قطره خون» مربوط آغازگر «من (میرزا احمد خان)» با ۱۸/۵ درصد است. به‌علاوه هفت آغازگر مبتدایی بعدی با بیشترین درصد برجستگی عبارت‌اند از: نازی ۱۵/۲۵ درصد، بیماران ۱۲/۵ درصد، افزوده زمان ۹/۲۵ درصد، سیاوش ۶/۲۵ درصد، جفت نازی ۵ درصد، گربه ۴/۷۵ درصد، کادر تیمارستان ۴ درصد.

*تحلیل:

همان‌طور که آمار نشان داد داستان حول محور آغازگرهای مشارک برجسته شده خصوصاً میرزا احمد خان (من) با ۹۷ بار تکرار که نماد انسان‌های روان‌پریش است و در جامعه کسی آن‌ها را باور ندارد و نازی با ۸۰ بار تکرار گربه مظلوم و عاشقی است که به عشقش حسادت می‌شد. به‌علاوه آمار نشان داد که در این متن داستانی چرخش داستان از یک رویداد به رویداد دیگر بیشتر با استفاده از پیش‌ایندسازی افزوده‌های زمانی با ۵۷ بار تکرار به‌عنوان آغازگر در بندهای نشاندار صورت گرفت که نشان می‌داد تنوع رویدادها در این داستان زیاد است. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه برای بررسی مشکلات روانی یک روان‌پریش استفاده می‌کند. موضوع سخن روایت زندگی فردی است روان‌پریش به نام میرزا احمد خان از زبان خودش که به‌خاطر بیماری به تیمارستان رفته است. او ابتدا افراد مشغول کار در تیمارستان شامل دکتر و ناظم و تعدادی از دیوانه‌های آنجا شامل حسن، عباس، صغرا سلطان و قصاب و فضای باغ و اتاق خودش معرفی کرد و سپس از گربه‌ای سخن گفت که ناظم به قراول دستور داد تا او را به‌خاطر خوردن قناری‌اش با تیر بزند و از عباس و زن جوان و تار زدن و شعر گفتن عباس در تیمارستان سخن گفت. سپس راوی به گذشته برگشت و از سیاوش و نامزدش رخساره و ناخوشی سیاوش و گربه‌اش به اسم نازی و عشق‌بازی‌های نازی و کشتن نازی به‌دست سیاوش با ششلول و تار زدن و شعر خواندن خودش در دو فضای باغ و اتاق که هم

در دیوانه خانه و هم در خانه سیاوش یکی بود سخن گفت. عوامل گفتمانی نشان داد که تمامی رویدادها و فضاها در داستان تکراری و مشابه اما شخصیت‌ها متفاوت بودند و حکایت از ذهن روان‌پیش و به هم ریخته راوی داشت که کنش‌ها و حالات خودش را به دیگران نسبت داده بود. بنابراین، نویسنده از خواننده انتظار داشت که با اتصال رویدادها به هم و ایجاد نظم منطقی، این جور چین را مرتب و پیام را کشف کند. در همه رویدادها سه قطره خون تنها سرنخی بود که وجود داشت و در پای درخت کاج ریخته بود. پیام بیش از صورت زبانی این وقایع این است که آثار جرم از بین رفتنی نیست، حتی اگر نتوان جرم را به مجرم واقعی نسبت داد. برجسته شدن موضوعات داستان با استفاده از ساخت آغازگری با توجه به آمار ارائه شده و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است.

سمنوپزان

جدول ۴: انواع آغازگر مبتدایی برجسته شده در «سمنوپزان»

Table 4: types of topical themes in "Cooking Samanu"

آغازگر	مریم خانم	زن‌ها	فاطمه	خاله	عمقزی	افزوده زمان	زن‌های همسایه	هوو
فراوانی	۱۵۲	۱۰۶	۷۰	۵۳	۴۶	۳۱	۲۴	۲۰
درصد	۲۰/۷۵	۱۴/۵	۹/۵	۷/۲۵	۶/۲۵	۴/۲۵	۳/۲۵	۲/۷۵

بررسی جدول ۴ نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی آغازگر مشارک در «سمنوپزان» مربوط آغازگر «مریم خانم» با ۲۰/۷۵ درصد است. به علاوه هفت آغازگر مبتدایی دیگر بعد از آغازگر «مریم خانم» با بیشترین درصد برجستگی عبارت‌اند: از زن‌ها ۱۴/۵ درصد، فاطمه ۹/۵ درصد، خاله ۷/۲۵ درصد، عمقزی ۶/۲۵ درصد، افزوده زمان ۴/۲۵ درصد، زن‌های همسایه ۳/۲۵ درصد و هوو ۲/۷۵ درصد.

*تحلیل:

همان‌طور که آمار نشان داد داستان حول محور سه آغازگر مشارک اول مریم خانم با ۱۵۳ بار تکرار، زن‌ها با ۱۰۶ بار تکرار، و فاطمه با ۷۰ بار تکرار و مشکلاتشان می‌گشت. بنابراین با توجه به تکرار این سه آغازگر اساسی‌ترین مشکلات زنان را می‌توان داشتن هوو، نازایی، و نبودن خواستگار در این داستان دانست. در این داستان چرخش از یک رویداد به رویداد دیگر بیشتر با استفاده از پیشایندهای افزوده‌های

زمانی ۳۱ بار تکرار به عنوان آغازگر در بندهای نشاندار صورت گرفت. رویدادهای داستان در یک بافت موقعیتی مذهبی شکل گرفت. داستان با استفاده از واژه‌ها و عباراتی در آغاز و پایان داستان مانند حاجی عباس قلی، سمنوی نذری، ایام فاطمیه، روضه حدیث کسا و آشیخ عبدالله و کمک همسایه‌ها برای برگزاری مراسم سمنوپیزی نشان می‌دهد که تمامی این گفتمان‌ها و رویدادهای فوق‌الذکر در خانواده‌ای کاملاً مذهبی در دوران ستم شاهی اتفاق می‌افتد. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه به شکل نوشتاری استفاده می‌کند. موضوع سخن داستان روایتی بود از مراسم سمنوپیزی نذری مریم خانم زن حاج عباس قلی در ایام فاطمیه برای برآوردن حاجتش که همان سقط شدن بچه هووی پا به ماهش و شوهر دادن دختر دم بختش فاطمه بود. دیگر در مطبخ بار گذاشته شده بود و دود همه جا را گرفته بود و مریم خانم سرگرم رسیدگی به مهمانان و پاتیل سمنو، فاطمه دختر بزرگ‌تر و دم بخت مشغول تحویل گرفتن ظرف‌ها، از رویدادها، ماجراها، حرف و حدیث‌های این داستان، می‌توان به حوض پریدن فاطمه برای نجات کودک به آب افتاده، پیدا شدن کاسه مسی، تلاش‌های خاله آب نباتی برای خواباندن سروصدای بچه‌ها و روی آوردن وی به طلسم و جادو برای بچه‌دار شدن، متوسل شدن مریم خانم به جادو برای سقط شدن بچه هوویش، به دنیا آمدن نوزاد هوو در همان روز سمنوپیزی، و دست داشتن عمقزی در تمامی این ماجراهای خرافی و بالأخره آمدن شیخ عبدالله و خواندن روضه حدیث کسا در پایان را نام برد. پیام بیش از صورت زبانی این داستان که حاصل برجسته شدن موضوعات داستان با استفاده از آغازگرهای مبتدایی با توجه به آمار ارائه شده بیانگر آن است که مردم به جای روی آوردن به راه‌های منطقی برای حل مشکلات به سراغ اوهام و خرافات و سحر و جادو و طلسم رفتند که چاره کار نبود. بنابراین، آمار ارائه شده در مورد آغازگرها و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است.

عروسک چینی من

جدول ۵: انواع آغازگر مبتدایی در «عروسک چینی من»

Table 5: types of topical themes in "My China Doll"

آغازگر	مریم	بابا	مامان	کوتول	فرایند	مامان بزرگ	عمو ناصر	عروسک چینی
فراوانی	۲۳۰	۱۴۳	۱۰۵	۷۹	۵۶	۵۶	۴۵	۲۴
درصد	۲۵/۷۵٪	۱۶٪	۱۱/۷۵٪	۸/۷۵٪	۶/۲۵٪	۶/۲۵٪	۵٪	۲/۷۵٪

بررسی جدول ۵ نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی آغازگر مشارک در «عروسک چینی

من» مربوط آغازگر «مریم» با ۲۵/۷۵ درصد است. به علاوه هفت آغازگر مبتدایی دیگر بعد از آغازگر «مریم» با بیشترین درصد برجستگی عبارت‌اند از: بابا ۱۶ درصد، مامان ۱۱/۷۵ درصد، کوتول ۸/۷۵ درصد، فرایند ۶/۵ درصد، مامان بزرگ ۶/۲۵ درصد و عمو ناصر ۵ درصد.

*تحلیل:

همان طور که آمار نشان داد داستان حول محور دو آغازگر مشارک برجسته شده و پربسامد این داستان «مریم» با ۲۳۰ بار تکرار دختری کوچک و معصوم و «بابا» با ۱۴۳ بار تکرار که به خاطر فعالیت سیاسی در دوران ستم شاهی به زندان افتاده بود می‌چرخید. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه به صورت نوشتاری در قالب مکالمه استفاده کرده است، به همین دلیل از عنصر فرایند به عنوان آغازگر در بندهای امری ۵۶ بار استفاده شد. موضوع سخن داستان، بیان دلتنگی‌های کودکی به نام مریم را در رابطه با نبود پدر از زبان خودش در حین بازی با عروسکش کوتول در دستور کار داشت. مریم از اتفاقات و تلاش‌های اعضای خانواده شامل مادر، و عمو ناصرش برای نجات پدر زندانی، شکسته شدن عروسک چینی‌اش و خاطراتش با پدر بزرگ با عروسکش کوتول صحبت کرد. رویدادها در این داستان بسیار محدود بود. بنابراین، از افزوده‌های زمانی و مکانی پیش‌بینی‌شده به عنوان آغازگر در بندهای نشاندار خیلی کم استفاده شد. پیام بیش از صورت زبانی داستان این است که محروم کردن خانواده‌ها از حقوق انسانی‌شان چه صدمات روحی و روانی به خانواده و پیکره اجتماع وارد می‌آورد و خواننده را ترغیب می‌کند تا کاری بکند که چنین خانواده‌هایی بتوانند با اعضای خانواده زندانی‌شان به راحتی در ارتباط باشند و از حقوق آن‌ها دفاع کنند. برجسته شدن موضوعات داستان با استفاده از آغازگرهای مبتدایی با توجه به آمار ارائه شده و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است.

آینه

جدول ۶: انواع آغازگر مبتدایی برجسته شده در «آینه»

Table 6: types of topical themes in "Mirror"

آغازگر	مردی	بایگان	شناسنامه	افراد متفرقه	افزوده زمان	پیرمرد دکاندار	افزوده مکان	مردوبایگان
فراوانی	۱۴۳	۳۷	۳۴	۳۳	۱۵	۱۱	۱۰	۹
درصد	۴۵/۷۵٪	12٪	۱۱٪	۱۰/۷۵٪	۴/۷۵٪	۳/۵٪	۳/۲۵٪	۳٪

بررسی جدول ۶ نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی آغازگر مبتدایی مشارک در «آینه» مربوط آغازگر «مردی» با ۴۵/۷۵ درصد است. هفت آغازگر مبتدایی دیگر بعد از آغازگر «مردی» به ترتیب از بیشترین تا کمترین درصد برجستگی عبارت‌اند از: بایگان ۱۲ درصد، شناسنامه ۱۱ درصد، افراد متفرقه ۱۰/۷۵ درصد، پیرمرد دکاندار ۳/۵ درصد، افزوده مکان ۳/۲۵ درصد، مرد و بایگان ۳ درصد.

*تحلیل:

همان طور که آمار نشان داد داستان حول محور پربسامدترین آغازگر مشارک برجسته‌شده داستان «مردی» با ۱۴۳ بار تکرار و دو آغازگر مشارک دیگر بایگان با ۳۷ بار تکرار و شناسنامه با ۳۴ بار تکرار بود. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه در قالب نوشتاری استفاده کرده است. بافت موقعیتی داستان انسانی را به تصویر می‌کشد که ارتباط اجتماعی ندارد و تنهاست. موضوع سخن داستان مردی را روایت می‌کند که شناسنامه‌اش را گم کرده بود و حتی اسمش را به یاد نمی‌آورد و به‌خاطر یک مناسبت تاریخی جدید، تعویض شناسنامه، به شناسنامه‌اش نیاز داشت. به همین دلیل او به فکر افتاد تا شناسنامه‌اش را بیابد. او شروع به گشتن وسایل خانه، پرس‌وجو از اهالی محل و مراجعه به اداره ثبت احوال و رفتن سراغ بایگان و راضی کردن او با دادن رشوه برای یافتن شناسنامه در بایگانی اداره ادامه یافت، اما نتیجه‌ای حاصل نشد زیرا مرد نام و نام خانوادگی‌اش را به یاد نمی‌آورد. اما مشکل با یک پیشنهاد اساسی از طرف بایگان و قبول آن از طرف مرد برای تهیه شناسنامه جدید با یک هویت تازه حل شد و مرد با دادن مبلغی پول، صاحب شناسنامه مورد نظرش شد و رهسپار خانه شد، اما در راه خانه متوجه شد اعضای بدنش از دندان‌ها تا استخوان‌های بدنش شروع به ریختن کردند. آرزو کرد اگر به خانه رسید یک بار دیگر به چهره خودش در آینه نگاه کند. از آنجا که تنوع رویداد در داستان کم بود از آغازگرهای افزوده‌های زمانی و مکانی در بندهای نشاندار فقط ۱۵ بار برای چرخش داستان از یک رویداد به رویداد دیگر استفاده شد. پیام بیش از صورت زبانی این داستان این است که داشتن نام و نشان و شناسنامه به معنی داشتن هویت فردی و اجتماعی و جواز حضور در اجتماع برای فعالیت و کار است و نداشتن آن‌ها یا داشتن هویت جعلی به معنی عدم هویت فردی و اجتماعی و درواقع نابودی و عدم وجود است. برجسته شدن موضوعات داستان با استفاده از آغازگرهای مبتدایی با توجه به آمار ارائه‌شده و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است. و از اینجا بود

که رویدادهای مختلف در داستان شکل گرفت و او را در ارتباط با افراد و رویدادهای مختلف قرار داد و زندگی اجتماعی و مشکلاتش شروع شد.

دوروز

جدول ۷: انواع آغازگر مبتدایی برجسته شده در «دو روز»

Table 7: types of topical themes in "Two Days"

آغازگر	شوهر	من (زن)	ما (زن و شوهر)	افزوده زمان	گج سقف	فرایند	پسرم	دخترم
فراوانی	۳۲	۲۹	۷	۲	۲	۲	۱	۱
درصد	٪۴۰	٪۳۶/۲۵	٪۸/۷۵	٪۲/۵	٪۲/۵	٪۲/۵	٪۱/۲۵	٪۱/۲۵

بررسی جدول ۷ نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی آغازگر مبتدایی مشارک در «دو روز» مربوط آغازگر «شوهر» با ۴۰ درصد است. هفت آغازگر مبتدایی بعدی به ترتیب از زیاد به کم عبارتند از: زن ۳۶/۲۵ درصد، زن و شوهر ۸/۷۵ درصد، شب، گج سقف، و فرایند هر یک ۲/۵ درصد و پسرم و دخترم هریک ۱/۲۵ درصد.

*تحلیل:

همان‌طور که آمار نشان داد داستان در رابطه با دو آغازگر مشارک برجسته شده و پربسامد این داستان یعنی زن (با ۲۹ بار تکرار) و شوهر (با ۳۲ بار تکرار) بود. بافت موقعیتی داستان کانون خانواده است. نویسنده از شیوه بیان داستان کوتاه به شکل نوشتاری استفاده کرده است. موضوع سخن حکایت از آن دارد که شوهر از مسافرت کاری برگشته است و بعد از سال‌ها یک مرتبه تصمیم گرفت که به‌خاطر خانواده‌اش محل کارش را تغییر دهد و در محلی که زن و فرزندانش زندگی می‌کنند کار پیدا کند. علاوه بر این، رفتار و گفتار شوهر با زنش نیز تغییر پیدا کرده بود و وقتی زنش علت این تصمیمش را پرسید شوهر پاسخ داد که به‌خاطر تو (زن) آن کار را می‌کند و این پاسخی بود که زن سیزده سال منتظر شنیدنش بود. از آنجا که داستان تنوع رویداد نداشت از افزوده‌های زمانی پیش‌آیند شده به‌عنوان آغازگر ۲ بار استفاده شد. پیام بیش از صورت زبانی داستان این است که خواننده متوجه بی‌مهری مردان نسبت به زنان و نادیده گرفتن حقوق آن‌ها در متن زندگی بشود و بدین‌وسیله نگاهش را نسبت به زنان و کانون خانواده تغییر دهد. برجسته شدن موضوعات داستان

با استفاده از آغازگرهای مبتدایی با توجه به آمار ارائه شده و پیام بیش از صورت زبانی حاصل از آن‌ها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و فرضیه مرتبط با آن است.

در جدول ۸ ذیل به طور خلاصه درصد و میانگین درصد نوع بند و نوع مبتدایی و از میان فرایندهای نحوی، فقط فرایند نحوی غالب پیشایندسازی شش متن داستانی آورده شده است زیرا میانگین فرایندهای نحوی هر داستان با میانگین بندهای نشاندار همان داستان یکی است و از میان فرایندهای نحوی بیشترین درصد فراوانی یعنی از کل ۹ درصد فراوانی ۸ درصد مربوط به فرایند نحوی پیشایندسازی است.

جدول ۸: خلاصه و میانگین درصد نوع بند و آغازگر مبتدایی و فرایندهای نحوی در شش متن داستانی
Table 8: summary and the mean percentage of clause and topical theme type and syntactical processes in the six text stories

مؤلفه آغازگری	نوع منتهی	تثیری چون بهشت	سه قطره خون	سمنوپزان	عروسک چینی من	آینه	دوروز	میانگین کلی
نوع بند	بی نشان	۸۹/۷۵٪	۸۶/۵٪	۹۲/۷۵٪	۹۳٪	۹۲٪	۹۷/۵٪	۹۱٪
	نشان دار	۱۰/۲۵٪	۱۳/۵٪	۷/۲۵٪	۷٪	۸٪	۲/۵٪	۹٪
نوع آغازگر مبتدایی	مشارک	۹۱٪	۸۷٪	۹۲٪	۹۱/۵٪	۹۱٪	۹۵٪	۹۰/۷۵٪
	فرایند	۱/۵٪	۵٪	۱/۷۵٪	۶/۲۵٪	۱٪	۲/۵٪	۲/۵٪
	پیرامون	۷/۵٪	۱۲/۵٪	۶/۲۵٪	۲/۲۵٪	۸٪	۲/۵٪	۶/۷۵٪
فرایند نحوی	۱- به نسبت هر داستان	۸/۷۵٪	۱۲/۵٪	۷٪	۶/۷۵٪	۴/۷۵٪	۲/۵٪	۸٪
	۲- به نسبت غالب (پیشا یند سازی) شش داستان	۲/۷۵٪	۱/۷۵٪	۱/۵٪	۱/۵٪	۴٪	۱٪	۸٪

بررسی جدول ۸ نشان می دهد که در میان نوع بند از لحاظ بندهای بی نشان، داستان دو روز با ۹۷/۵ درصد بالاترین درصد فراوانی و داستان سه قطره خون با ۸۶/۵ درصد پایین ترین درصد فراوانی را دارند. چهار داستان دیگر بین (۹۳ درصد تا ۸۹/۷۵ درصد) درصد فراوانی قرار دارند که به ترتیب از زیاد به کم عبارتند از عروسک چینی من ۹۳ درصد، سمنوپزان ۹۲/۷۵ درصد، آینه ۹۲

درصد و شهری چون بهشت ۸۹/۷۵ درصد. از لحاظ بندهای نشان‌دار، بالاترین درصد فراوانی متعلق به سه قطره خون با ۱۳/۵ درصد و پایین‌ترین درصد فراوانی مربوط به دو روز با ۲/۵ درصد است. فراوانی بندهای نشان‌دار چهار داستان دیگر به ترتیب از زیاد به کم عبارت است از شهری چون بهشت ۱۰/۲۵ درصد، آینه ۸ درصد، سمنوپزان ۷/۲۵ درصد، و عروسک چینی من ۷ درصد. به علاوه بالاترین درصد ابزار نحوی پیش‌سایندسازی برای نشان‌دار کردن بندها در کل شش داستان با ۲/۷۵ درصد متعلق به شهری چون بهشت و پایین‌ترین درصد با ۰.۱ درصد متعلق به داستان دو روز است. بررسی جدول فوق از لحاظ انواع آغازگر مبتدایی نشان می‌دهد که بالاترین درصد فراوانی مشارک مربوط به داستان دو روز با ۹۵ درصد و پایین‌ترین درصد فراوانی مربوط به سه قطره خون با ۸۷ درصد است. درصد فراوانی مشارک در چهار داستان دیگر به ترتیب از زیاد به کم عبارت است از سمنوپزان ۹۲ درصد، عروسک چینی من ۹۱/۵ درصد و شهری چون بهشت و آینه هر یک با ۹۱ درصد. همین‌طور بالاترین درصد فراوانی فرایند مربوط به عروسک چینی من با ۶/۲۵ درصد و پایین‌ترین درصد مربوط به سه قطره خون با ۰.۵ درصد است. درصد فراوانی چهار فرایند دیگر از زیاد به کم عبارت است از دو روز ۲/۵ درصد، سمنوپزان ۱/۷۵ درصد، شهری چون بهشت با ۱/۵ درصد و آینه ۱ درصد. در ضمن، بالاترین درصد فراوانی افزوده پیرامونی به عنوان آغازگر مبتدایی متعلق به سه قطره خون با ۱۲/۵ درصد و پایین‌ترین درصد متعلق به عروسک چینی من با ۲/۲۵ درصد است. درصد فراوانی افزوده پیرامونی در چهار داستان دیگر به ترتیب از زیاد به کم عبارت است از آینه ۸ درصد، شهری چون بهشت ۷/۵ درصد، سمنوپزان ۶/۲۵ درصد، دو روز با ۲/۵ درصد. همین‌طور میانگین درصد نوع نشان‌داری و نوع مبتدایی در شش متن داستانی فارسی معاصر با توجه جدول کلی ۲ نشان می‌دهد که میانگین بند‌های بی‌نشان در شش متن داستانی ۹۱ درصد و بندهای نشان‌دار ۹ درصد و میانگین نوع آغازگر مشارک ۹۰/۷۵ درصد، نوع آغازگر فرایند ۲/۵ درصد و نوع آغازگر پیرامونی ۶/۷۵ درصد است.

به‌طور کلی، آمار جدول فوق نشان می‌دهد که در تمامی شش داستان بررسی شده به‌صورت مجزا و به‌طور میانگین بند غالب، بندهای بی‌نشان و نوع مبتدایی غالب نیز، آغازگر مبتدایی از نوع مشارک است که عمدتاً به‌خاطر عوامل کلامی مانند حفظ، استمرار و بسط آغازگر از آغازگر بی‌نشان در حالت طبیعی استفاده شده است و بند مغلوب، بندهای نشان‌دار و نوع مبتدایی مغلوب، آغازگری غیر از فاعل و عمدتاً افزوده‌های پیرامونی هستند که از طریق فرایندهای نحوی خصوصاً

پیشایندسازی با حرکت یک عنصر تجربی در بند تحت تأثیر عوامل گفتمانی مانند معنی خاص، تغییر موضوع و معرفی رویدادها و حتی شخصیت‌های تازه در داستان در جهت انتقال پیام مورد نظر نویسنده و خلق معانی بیش از صورت زبانی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

۵. نتیجه

پرسش اصلی پژوهش حاضر این بود که چگونه ساخت آغازگری در بند در متون داستانی به برجسته‌سازی و انتقال پیام نویسنده کمک می‌کند. فرضیه پژوهش این بود که ساخت آغازگری با برجسته‌سازی پیام با ابزارهای نحوی به انتقال پیام مبادرت می‌کند که نشانگر پیام مورد نظر نویسنده و پیام بیش از صورت زبانی است. نتایج حاصل از توصیف و تحلیل آغازگرهای مبتدایی در شش داستان فارسی معاصر نشان داد که بندهای بی‌نشان با میانگین ۹۱ درصد، بالاترین درصد فراوانی را در این متون داستانی به خود اختصاص دادند. این آمار بیانگر آن است که نویسندگان این متون داستانی در اکثر موارد از بندهای بی‌نشان استفاده کردند تا با برجسته‌سازی مشارکان در حالت طبیعی به عنوان فاعل و آغازگر مبتدایی با صحنه‌آرایی به برملا کردن پیام مبادرت کردند و با حفظ و تکرار آغازگرهای مشارک در بندهای بلافصل و متوالی موضوع را مشخص کردند، استمرار بخشیدند، پرورش دادند، بافت کلامی لازم را برای انتقال پیام فراهم کردند و مسئولیت انجام بند را به آغازگر مشارک سپردند و مخاطب را در جهت پیام و معانی مورد نظرشان هدایت کردند تا به درک درستی از پیام برسند.

در بندهای نشان‌دار که به‌طور میانگین ۹ درصد بندهای این متون داستانی را تشکیل داد در ۸ درصد موارد از فرایند نحوی پیشایندسازی برای نشاندار کردن بندها و برجسته کردن افزوده‌های پیرامونی به‌عنوان آغازگر، خصوصاً افزوده‌های زمانی و مکانی استفاده شد. جدول‌های ۳ الی ۸ نشان داد که آغازگرهای زمانی تقریباً در شش داستان بررسی‌شده جزو ۸ آغازگر مبتدایی اول بودند. این تحلیل‌های آماری بیانگر آن است که نویسندگان بنا به دلایل گفتمانی موجه مانند خلق معنی خاص، تغییر موضوع، معرفی رویداد تازه، یا حتی معرفی شخصیتی تازه در داستان با استفاده از فرایندهای نحوی خصوصاً پیشایندسازی، بندها را نشان‌دار کردند تا آن‌ها را در جهت انتقال پیامشان به خواننده یاری دهد.

در رابطه با آغازگرهای مبتدایی، جدول‌های ۲ تا ۸ نشان دادند که عمده پیام‌ها با آغازگرهای

مشارک برجسته‌شده در بندها با بالاترین درصد فراوانی با میانگین ۹۰/۷۵ درصد برملا شدند و خواننده را محکم به موضوع متصل کردند و اطلاعات تازه‌ای را درمورد آن‌ها دادند. به‌علاوه جدول‌ها نشان دادند که حداقل ۷ آغازگر اول برجسته‌شده هر داستان با بالاترین درصد فراوانی نیز از مشارکان بود. مثلاً در شهری چون بهشت داستان حول محور سه مشارک اصلی داستان «مهرانگیز، علی، مادر علی» می‌چرخید و مجموع داستان مشکلات و حقوق پایمال‌شده زنان و جوانان را در دستور کار خود داشت. در «سه قطره خون» داستان حول محور «من (میرزا محمد خان)» که به خاطر عشق دچار بیماری روانی شده بود، «نازی» گربه ماده‌ای که گرفتار عشق شده بود و «بیماران تیمارستان»، می‌چرخید که عمدتاً روان آن‌ها پریشان بود و در کل داستان تأثیر عشق را بر روان انسان در زندگی در دستور کار داشت. در «سمنوپزان» داستان حول محور مریم خانم، زن‌ها، و فاطمه می‌چرخید و مسائل و مشکلات خانوادگی زنان را در دستور کار داشت. در «عروسک چینی من» داستان حول محور من (مریم)، بابا می‌چرخید و به دلالت‌های کودکی می‌پرداخت که سایه پدر را بالای سر خود نداشت. در «آینه» داستان حول محور (مردی، بایگان و شناسنامه) می‌چرخید که هویتش را از دست داده بود و به دنبال احیای آن بود. در «دو روز» داستان حول محور شوهر، و زن می‌چرخید که توجه شوهر به زن را در نهاد خانواده در دستور کار داشت.

بعد از مشارکان، آغازگرهای پیرامونی با میانگین ۶/۷۵ درصد بیشترین درصد فراوانی را داشتند که دربندهای نشان‌دار بیشتر با استفاده از فرایند نحوی پیش‌بایندسازی برجسته شدند که در این میان افزوده زمانی به لحاظ فراوانی و درصد، رتبه اول و افزوده مکانی رتبه دوم را دارا بودند که به دلایل گفتمانی مانند خلق معانی خاص، تغییر موضوع، معرفی رویدادی تازه یا حتی شخصیتی جدید در داستان برای انتقال پیام انتخاب شدند. نهایتاً، آغازگرهای فرایند با میانگین ۲/۵ درصد در رتبه آخر به دلایل گفتمانی مانند فرمان و پیشنهاد، جایگاه و فاصله اجتماعی مورد استفاده قرار گرفتند. درمجموع، تحلیل‌ها نشان داد که تمامی پیام‌ها با آغازگرهای برجسته‌شده در بند برملا می‌شوند و خواننده با دنبال کردن آغازگرها از طریق شناسایی ساخت آغازگری حاکم بر بند و بافت گفتمانی مرتبط با آن‌ها به برداشت درستی از پیام و معانی بیش از صورت زبانی برخاسته از آن‌ها دست می‌یابد. بنابراین، نتایج حاصل از توصیف و تحلیل‌های ارائه‌شده در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و تأیید فرضیه مرتبط با آن است.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. theme
2. unmarked
3. marked
4. preposing
5. scrambling
6. topical
7. participant
8. process
9. adjunct
10. Umiyati
11. Situational context
12. field
13. tenor
14. mode
15. ideational
16. interpersonal
17. textual
18. message
19. theme structure
20. rheme

۷. منابع

- آقاگل‌زاده، ف. (۱۳۹۴). زبان‌شناسی کاربردی (مسائل میان رشته‌ای زبان). تهران: علمی.
- آقاگل‌زاده، ف. (۱۳۹۵). روش تحقیق در زبان و زبان‌شناسی. تهران: روشن‌شناسان و جامعه‌شناسان.
- دبیرمقدم، م. (۱۳۹۵). زبان‌شناسی نظری: پیدایش و تکوین دستور زایشی. تهران: سمت.
- سراج، ا. و همکاران. (۱۴۰۱). بررسی چینه‌شناسی گفتارهای درخواست محور در شاهنامه فردوسی. متن‌شناسی ادب فارسی، ۲ (۵۴)، ۱۹-۴۰.
- عرب زوزنی، م. و پهلوان‌نژاد، م. (۱۳۹۳). بررسی ساختار آغازگری در خطبه نهج‌البلاغه اساس فرانقش متنی: نظریه نظام‌مند نقشی. پژوهشنامه نهج‌البلاغه، ۲ (۶)، ۱۷-۳۷.
- فهیم‌نیا، ف. (۱۳۸۹). توصیف و تحلیل نقش‌گرایانه آغازگر از منظر رویکرد هلیدی در کتاب‌های فارسی و انشای دانش‌آموزان دبستان. مجله زبان و زبان‌شناسی، ۶ (۱۲)، ۴۱-۵۹.

- کاووسی نژاد، س. (۱۳۸۱). *ساخت مبتدا — خبری در زبان فارسی و اهمیت آن در انسجام متن*. نشری نقش‌گرا. رساله دکتري. دانشگاه تهران.
- کاظمی، ف. (۱۳۹۲). نشاننداری آغازگر در زبان‌های فارسی و انگلیسی براساس رویکرد دستور نقش‌گرای نظام‌مند. *جستارهای زبانی*، ۱(۱۳)، ۱۲۵-۱۴۹.
- مقداری، ص.، و یوسفی، م. (۱۴۰۱). تحلیل انتقادی متون تبلیغاتی مدارس طبیعت: با رویکرد زبان‌شناسی زیست‌محیطی. *جستارهای زبانی*، ۱(۶۷)، ۹۹-۱۲۷.

References

- Aghagolzadeh, F. (2015). *Applied linguistics and interdisciplinary issues of language*. Elmi. [In Persian].
- Aghagolzadeh, F. (2016). *Research methods in language and linguistics*. Roshanshenasan and Jamehshenasan. [In Persian].
- Arabzouzani, M. A., & Pahlevannezhad, M. R. (2014). An investigation on the theme structure in Nahj-albalagheh Jihad lecture based on the textual metafunction of functional theory. *Quarterly Journal of Nahj al balagha*, 2(6), 17-37. [In Persian].
- Cummings, M. (2003). *The role of theme and Rheme in contrasting methods of organization of texts*. John Benjamins Publishing Company.
- Dabir-Moghaddam, M. (2016). *Theoretical linguistics: Emergence and development of generative grammar* (3rd ed.). SAMT. [In Persian].
- Eggins, S. (2004). *An introduction to systemic functional linguistics* (2nd ed.). Continuum.
- Fahimnia, F. (2010). The functional analysis of theme from the viewpoint of Halliday's approach in Persian reading textbooks and students' writings in primary schools. *Journal of Language and Linguistics*, 6(12), 41-59. [In Persian].
- Forey, G. (2002). *Aspects of theme and their role in workplace texts* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Glasgow.
- Halliday, M. A. K. (1985). *An introduction to functional grammar*. Edward Arnold.

- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2014). *An introduction to functional grammar* (4th ed.). Edward Arnold.
- Kavusinejad, S. (2002). *The structure of theme-rheme in Persian and its importance in text cohesion: Functional view* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Tehran. [In Persian].
- Kazemi, F. (2009). Marked theme in Persian and English based on systemic functionalism. *Language Related Research*, 1(13), 125–149. [In Persian].
- Meghdari, S., & Yousefi, M. (2020). Critical discourse analysis of educational texts in nature schools: An ecolinguists perspectives. *Language Related Research*, 1(67), 99–127. [In Persian].
- Seraj, A., Allami, Z., Sassani, F., & Faghih Malekmarzban, N. (2022). The textual arrangement of request speeches in Ferdowsi's Shahnameh. *Textual Criticism of Persian Literature*, 2(54), 41–60. [In Persian].
- Thompson, G. (2014). *Introducing functional grammar* (3rd ed.). Routledge.
- Umiyati, M. (2019). Textual Metafunction in Donald Trump's Speech "Recognizing Jerusalem as Occupied Palestine's Capital". *International Journal of Systemic Functional Linguistics*, 2(2), 55–60.
- Yule, G. (1986). *Pragmatics*. Oxford University Press.